

No som supervivents

Alfred Badia

En el nostre Extrem Occident europeu, no tan distanciat de la resta del continent, d'ençà de l'entrada de l'Estat espanyol a la CEE, però encara marcats per la forçada pertinença a la «diferència» espanyola, tot just ens arriben amb sordina —i no sabem si ens n'hem de felicitar— algunes de les veus del neopocalipsi contemporani. El cinema, la televisió, les notícies de premsa més o menys fugisseres, una certa literatura de consum pintada de negre i/o revolucionària, mística, analítica, resignada, cínica, desolada, d'absoltes anticipades, de *dies irae* esgarifat, ens srollen amb *flashos* de radioactivitats letals, hiverns nuclears, holocaustos universals. Darrerament, per exemple, l'AVUI ens informava d'un curiós experiment científic consistent a incendiar 270 hectàrees de brossa a la vora de Los Angeles en un simulacre d'un hivern nuclear, que els observadors científics han trobat una mica menys esfereïdor que no esperaven, fins al punt de poder presagiar, per si ens tocava la rifa atòmica, no un «hivern» sinó solament una «tardor» nuclear. Podríem aportar tantes notícies, opinions, fantasies, profecies d'aquesta guisa com venguéssim. La publicitat les destil·la aquí, o bé més espaiadament o bé amb menys serrells d'esgarifor, però no ens les escamoteja. La «mesura informativa» a la pell de brau: és perquè som lluny de les instal·lacions reaganianes o perquè no volem pensar-hi?

De totes aquestes veus, nord-enllà molt més ressonats d'angoixa que entre nosaltres, al qui signa aquest paper i amb la finalitat que després dirà, li sembla que mereix ser comentada una de més selecti-

«Un judici ni esparverat ni cegament esperançat sembla, doncs, inclinar-se per un no-saber interrogatiu, que si no és capaç d'obrir l'ànima a l'esperança, tampoc no ens obliga a connaturalitzar-nos amb la tragèdia necessària. Hi ha un àmbit, fins i tot, de possibilitat de lluita que permet afrontar l'espectre posthiroshima», escriu Alfred Badia en negar-se a acceptar cegament les tesis que ens porten a una síndrome nuclear.

vament efectista, procedent del món de la psicoanàlisi. L'especialista britànic Neville Symington en el volum de tardor 1985 de la «Revista Catalana de Psicoanàlisi», ens ofereix un diagnòstic clínic de la humanitat actual que qualifica de «paràlisi de l'expressió emocional». Segons que sembla, d'ençà de la guerra freda i de l'extensió real o possible de la panòpia nuclear a un respectable nombre de països, ha aparegut al Regne Unit un nou tipus de neurosi: la del terror nuclear, o bé, si voleu, la de l'angoixa de l'extermini universal a curt o mitjà termini. El nostre psicoanalista atribueix els múltiples efectes analitzables de la nova afecció a una diguem-ne ferida psíquica universal que afecta totes i cadascuna de les persones que a la Terra han tingut informació suficient de la devastació atòmica de Hiroshima. Des del punt de vista psicoanalític, aquella aplicació apocalíptica de l'energia engrillonada a l'àtom fins al 1948 és viscuda com una catàstrofe incontrolada de tipus còsmic —com per exemple, la topada del planeta Terra amb un meteorit de proporcions gegantines—, accident tanmateix en potència causal en milers d'estris vigilants de construcció humana anomenats míssils, a disposició dels aprenents de bruixot de la política internacional i dels folls del terrorisme d'Estat i potser aviat del terrorisme privat. La humanitat ja no és la mateixa d'ençà d'aquella experiència de mort en

massa, latent ara un milió de vegades més poderosa a les entranyes dels artefactes que apunten a totes les ciutats importants i centres industrials de l'Est i de l'Oest. A través de la seva competència professional i de l'intercanvi d'impressions amb els seus col·legues, el psicoanalista entén que la resposta a aquella ferida psíquica indefugible va esdevenint la negació evasiva, per angoixa intolerable, de la possibilitat de la contesa bèl·lica o de la magnitud de les seves conseqüències reals, o bé allò que anomena «apatia resistent», és a dir, el sentiment d'impotència irremeiable, la desesperança radical que inhibeix per a tota lluita la persona necessàriament neurotitzada. Segons aquest diagnòstic, l'home actual posthiroshima és, en definitiva com el narrador de Moby Dick, el que viu tots els seus dies com si els hi haguessin regalat. En termes d'Eugenio Trias en el seu assaig *Pensar la postguerra*, de fet ja som supervivents, és a dir, sabem que sobrevivim cada dia a l'amenaça nuclear. La conclusió del filòsof, ja no psicoanalítica, és lapidària: el nostre pensar, com el nostre viure, és tràgic, perquè «a tots se'ns obre l'horitzó de la possibilitat d'un món sense l'home. Només cal fullejar qualsevol diari perquè entri per tots els nostres sentits l'ontologia».

És possible, ens preguntem en aquest punt, adoptar una actitud realista, és a dir, que no caigui en cap

de les negacions aterrides de què parla el psicoanalista, alhora no sotmesa al terror desesperançat ni a la tragèdia ineluctable del filòsof? Si el qui signa respon afirmativament, ja sap que s'exposa que li diguin que ell, a Catalunya, el seu país de l'Extrem Occident, no viu, perquè no li arriben, cap de les variants d'angoixa del perill nuclear que al Regne Unit com a tota l'Europa nordpirinenca produeixen «la paràlisi de l'expressió emocional» abans dita. Tanmateix s'atreveix a creure que el psicoanalista i el filòsof, en diagnosticar i sentenciar com diagnostiquen i sentencien, obliden les raons de la prospectiva, una ciència —o reflexió que hi aspira— que no pretén fer pronòstics i intenta conjecturar el futur no pas individualment sinó amb una visió multidisciplinària d'equip, superant tota imatge inevitablement limitada, encara que sigui la del qui es creu especialista. ¿Hi ha en aquest tipus de visió més evidències de catàstrofe que no variables d'incertesa? ¿O bé, més aviat el nombre i l'acció presumptament efectiva de les variables inclinen, ara com ara, a la suspensió de judici? Sembla que l'anàlisi, atenent al caràcter excepcionalíssim d'aquesta qüestió, inèdita en la història de l'home sobre la Terra, no pugui sinó restar en el dubte interrogatiu. De fet sabem que hi ha jutjadors en qui la ferida psíquica del diagnòstic psicoanalista no es deu haver produït, perquè són capaços d'aportar tota

mena d'arguments a favor de la impossibilitat d'una guerra nuclear —o d'una catàstrofe txernobílesca universal—, sense que valgui penjar-los cap actitud de fugida com a rèplica inconscient a un terror psíquicament insuportable. Citem aquest testimoni, no pas perquè la composició efectiva de l'amenaça nuclear l'autoritzi, sinó com a variable a comptar en tot examen no emotiu de la possibilitat d'un conflicte atòmic gegantí. Un judici ni esparverat ni cegament esperançat sembla, doncs, inclinar-se per un no-saber interrogatiu, que si no és capaç d'obrir l'ànima a l'esperança, tampoc no ens obliga a connaturalitzar-nos amb la tragèdia necessària. Hi ha un àmbit, fins i tot, de possibilitat de lluita que permet afrontar l'espectre posthiroshima. ¿Potser l'instrumenten els aixecaments multitudinaris per la pau, ajudats paradoxalment per la por frenèticament inhibidora dels polítics amos dels mecanismes mortals? ¿Per què no? ¿Per què no poden sortir vies inèdites, imaginatives, d'eludir la tragèdia? El qui signa creu que no ens toca pensar necessàriament i menys aquí a Catalunya, que «la nostra responsabilitat individual i nacional esdevé secundària respecte a la responsabilitat de l'espècie». I entén que no és cap inhibició forassenyada de continuar col·laborant amb l'entorn sense defallença, vivint, amb esperança o sense, per a ajudar aquella justícia que allunyaria les guerres, com la llum esvaeix les tenebres. I a l'interior de les nacions oprimides com Catalunya, per a salvar-les d'una mort objectivament més a l'aguait que no aquella destrucció absoluta del psicoanalista i del filòsof.